

Wachter, hoever is de nacht

In dit jaar waarin hier iedere maandelijkse bijeenkomst een lied in de aandacht staat, wat een mooi idee trouwens, buigen we ons op deze adventszondag over een lied dat misschien wel het kleinste is in deze serie. Ternauwernood 20 woorden. Vier zinnen. Is daar nou zoveel over te zeggen, kun je denken, maar het is tegelijk een prachtig en betekenisvol dingetje. Ik koos er graag voor. Een liedje als een gebed. Een liedje van verwachting ook om in termen van advent te spreken. Hoever is de nacht. Hoelang duurt het nog?

Gerard Swüste die zo mooi schrijven kan over liedteksten, wijst erop dat je ‘hoe ver’ kunt lezen als twee woorden, zoals in bepaalde uitgaven ook wel eens is gebeurd. Dan lijkt de vraag te zijn: hoelang duurt het eigenlijk nog voor het nacht wordt? Hoe ver zijn we gevorderd met de dag? Maar wie ‘hoever’ aan elkaar leest, komt tot iets anders: hoever is de nacht al gevorderd? En gezien het feit dat het woordje ‘hoever’ haast overal aan elkaar geschreven is, houden we het maar op de laatste betekenis: hoe lang duurt die nacht eigenlijk nog? En wanneer, want we zien ernaar uit, komt de morgen?

Ik vermoed dat we dat allemaal zo wel kunnen voelen, als we naar de wereld kijken: de beelden van oorlog, iedere dag, vluchtelingen, altijd maar weer meer erbij, ons klimaat. Ik vul het lijstje maar niet verder aan, dat kunnen we wel zelf. En dan gaat het nog niet eens over wat er in je eigen leven zo aan de hand kan zijn.

De tekst uit Jesaja 21 (11-12) waarop het lied is geënt, stamt ook uit een donkere periode. We lezen dat Babel gevallen is, maar Jesaja ziet aan de horizon nog geen licht. Er kan nog meer onheil komen. En zo nadert dus een ochtend maar zoals de Naardense Vertaling het zegt: ook nog een nacht. Of Martin Buber, rechtstreeks uit het Hebreeuws: de morgen komt, maar ook nacht nog. Het is er dus allebei. En dat is, weten wij, ook van alle tijden. Hoe graag we het ook anders zouden zien. De bijbel, de hele mensengeschiedenis, ze staan er vol van en daar kun je best bedrukt onder zijn.

Maar hoe ervaren we zelf eigenlijk de nacht? Voor mijzelf hoeft de nacht niet altijd donker of beangstigend te zijn. Een nacht kan eindeloos lijken als je de slaap niet vatten kunt of als er zorgen zijn (of in mijn afgelopen weken de hoest), maar zo is het gelukkig niet altijd.

De nacht kan ook iets troostrijks hebben. Alsof kwaad en narigheid voor even toegedekt zijn. Alsof het allemaal voor even tot rust komen kan om op kracht te komen. Even alleen maar ademen. Even schuilen in de stilte die over de aarde valt.

De muziek van Bernard Huijbers, van wie gisteren in de Dominicus in Amsterdam de 100ste geboortedag werd gevierd, heeft daar met die lange, trage tonen ook wel wat van. Van dat stille, met die lange trage tonen heeft het iets rustgevend. De nacht strekt zich uit, maar de wachter staat op zijn post.

Een docent van mij noemde dat vroeger een kern van geloven. Dat ook de nacht er is en je voor even de dingen uit handen geven kunt. Je ogen sluiten en een ander neemt het over. Dan is de nacht een zegen. Behoed te zijn, terwijl je weet dat straks de dag aanbreekt zal.

Op dat laatste legt Huub Oosterhuis de nadruk. Zoals vaker in de Schrift toch ondanks alles op de hoopvolle kant teruggegrepen wordt. Hebben we dit niet al eens eerder meegemaakt? Weet je nog van Egypte, van de ballingschap, van de Babyloniërs en de Assyriërs en nu weer Herodes.. Er lijkt geen einde aan, of was toch altijd weer de Levende daar ‘onze hulp en onze

weg''? Hoever is de nacht? Nou, die kan nog best even duren, maar tegelijk: weet dat de morgen komt.

Soms duurt dat best lang. Dan ben je er nog niet met een nachtje slapen. Er wordt geduld gevraagd. Veel geduld soms. En over heel lange tijd.

Wat mooi die wachter. Een beeld uit de middeleeuwen lijkt het, of nog veel ouder. De wachter die op de uitkijk staat. Om te zien of er geen onraad is.

Nu kon zo'n wachter ook wel dreigend zijn voor wie binnen de muren zich op straat waagt, zoals in het Hooglied de vrouw die haar geliefde zoekt ook bedúcht is de wachters tegen te komen. Maar meestal is de wachter een beeld van veiligheid. Zoals in Psalm 121 de Levende zelf de rol van wachter heeft. 'Gods aandacht die niet verslapt, de Levende die niet in slaap valt, maar wakker blijft'. En als die zegt dat de morgen komt, nou, dan kun je er wel op rekenen dat dat zo is. Een lied van wachten dus, van de wacht houden, maar ook van verwachting.

En dan vieren we advent. En we lezen van Zacharias en het goede nieuws dat hem gebracht wordt terwijl hij daar net in de tempel bezig is. Je kan je er iets bij voorstellen dat hij met stomheid is geslagen, als een stem wel een hele rare boodschap komt brengen. Wat een aankondiging, wat een tekst! Evenals het meisje Maria dat in het volgende hoofdstuk een dergelijke aankondiging krijgt niet te geloven. Hoe weet ik dat dat waar is. Hoe zal dat gebeuren?

En het duurt wel even met die sprakeloosheid van Zacharias: een hele zwangerschap. Het kind is al 8 dagen oud als het besneden zal worden en dan nog moet hij om een schrijfplankje vragen om te laten weten hoe het kind zal gaan heten. En precies dan, als de hele menigte verbaasd is wordt Zacharias tong weer losgemaakt en begint hij te spreken.

Het wordt een hele profetie. Niet meteen de woorden waar wij misschien aan zouden denken als we in de wieg mogen kijken van een pasgeborene. Het gaat dan ook over veel meer dan de geboorte van een kind. Het hele verhaal gaat over veel meer dan de geboorte van een kind.

In het geval van een jong meisje dat nog helemaal begint, en in het geval van deze ouden van dagen die veel hebben meegemaakt en het niet altijd makkelijk hebben gevonden nog te geloven dat de morgen komt. En dan komen bij Zacharias de woorden. Hij heeft een beetje de naam van een vroegere profeet en de woorden die bij hem opkomen, doen ook veel aan die profeten denken. Over de Levende gaat het, die zich het lot van zijn volk heeft aangetrokken en verlossing heeft gebracht. Over dat nu precies gebeurt wat de profeten al hadden gezegd: dat we bevrijd zouden worden. Profeten die dan ook van harte worden geciteerd door deze Zacharias: Micha, Maleachi en Jesaja. Over de Levende die zich ons lot aantrekt. Over de wegbereider, die voor de Heer uit zal gaan. Psalmen herinnert Zacharias zich: over het verbond dat niet zou worden vergeten, en de Tora: over de barmhartigheid Gods die het winnen zal van narigheid en rampspoed. Zelfs de belofte aan Abraham wordt erbij gehaald.

Bijbelse beelden buitelen over elkaar heen: dat er redding zal zijn, die als een stralend licht uit de hemel over ons zal opgaan en verschijnen, zoals Jesaja al zei, aan allen die nu nog leven in duisternis. Die nacht ziet Zacharias, is aan het voorbijgaan. Het zal niet voor altijd duren. Het zal morgen worden. En straks richten we weer onze voeten op de weg van de vrede.

Het is de tekst van "een schoot van ontferming" dat we voor de overweging zongen.

Dat lied dat heet 'Een schoot van ontferming' zoals God zelf een schoot van ontferming is.

Die baarmoederlijke liefde waar Zacharias ook al over zong. Dat woord barmhartigheid, waar in het Nederlands net als in het Hebreeuws het woord baarmoeder verscholen zit. En die baarmoederlijke liefde, die/dat is dus ook God zelf. De Levende zelf die vol is van zwangerschap en verwachting. De wachter die op de uitkijk staat en weet dat er iets op komst

is, dat je nog niet ziet. Ik moest denken aan die videokunstenaar Bill Viola die die prachtige video's maakt. Altijd vertraagd, omdat hij er van overtuigd is dat er van alles gaande is, dat we niet zien, waar je blind voor bent, waar je zo aan voorbij lopen zou, maar wat soms ook helemaal niet te zien is. Die zo twee zwangere vrouwen filmt, helemaal vertraagd, om beter te kijken, meer ook te hebben voor wat er aan het gebeuren is, wat eraan zit te komen.

Wij in de liturgie doen het met muziek. En we zingen wat af. Er wordt nogal wat gezongen in de bijbel: niet alleen psalmisten, maar ook Jesaja, Maria, Zacharias, Simeon. Sommige ervan zijn niet voor niets op muziek gezet. Sommige woorden begrijp je ook beter als je ze zingt. Alsof ze dan op een andere manier waar zijn, terwijl je de gekste dingen zingt. En dan blijven ze ook poëzie. Woorden die soms putten uit een ver verleden, die je zingt alsof het hier en nu gebeurt. Kijk, daar heb je het. Redding, net zoals toen. Toch nog. Had jij dat gedacht? En ook deze nacht, zou die dan toch ook voorbij gaan misschien! Nou, reken er maar op. En zo kijken we hier telkens maar uit, alsof je allemaal een beetje een wachter bent. Vooral in de advent. Als het gaat over wat nog komen kan. Met alle geduld en uithouden die daar dagelijks bij hoort -want het kan best duren - maar tegelijk is het soms even, alsof het allemaal al begonnen is en alsof het je zomaar nu al in de schoot geworpen wordt. Tot het met Kerstmis even helemaal waar is... mooie feesten zijn dat om te vieren, als een soort voorproefjes van hoop. Opdat het straks echt weer waar zal zijn.

Gelezen: Lucas 1

Juut Meijer

Psalm 127 (Uit: Altijd hetzelfde lied, G. Swüste, 150 psalmen)

Als de Levende het huis niet bouwt,
Zwoegen de bouwers voor niets.
Als de Levende de stad niet bewaakt,
Waakt de wachter voor niets.
En voor niets staan jullie in alle vroegte op.
Gaan jullie veel te laat naar bed,
Om moeizaam je brood te verdienen.
Zijn vriend geeft hij het als hij slaapt.
Dit is een geschenk van de Levende: kinderen,
Je loon, de vrucht van het lichaam.
Als pijlen in de hand van de strijder,
Zo zijn de kinderen van jonge ouders.
Gelukkig een mens die zo zijn pijlkoker vult!
Die kan zonder blikken of blozen
De vijand in de poort van repliek dienen!